

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра германських мов і зарубіжної літератури

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ОСОБЛИВОСТІ ЧАСОПРОСТОРОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ В
РОМАНАХ ПІТЕРА АКРОЙДА»**

Виконала: студентка 2 курсу
Angb1-M17z групи
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і
література (англійська), додаткова
спеціальність 014 Середня освіта (Мова і
література (німецька))
Осьміловська Ольга Вікторівна

Керівник:
Титянін К.О., кандидат філологічних
наук, доцент, доцент кафедри
слов'янської філології та загального
мовознавства

Рецензент:
Кеба О.В., доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри
германських мов і зарубіжної літератури

Кам'янець-Подільський - 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Художній час і простір як теоретико-літературна проблема.....	9
Висновки до розділу 1.....	19
Розділ 2. Особливості художньої стратегії накладання "історичного" і "сучасного" хронотопів у романах П. Акройда.....	20
2.1. Постмодерністська версія цілісної двосвітовості у романі "Хоксмур".....	20
2.2. «Будинок доктора Ді» як роман подорожі у часі і просторі.....	37
2.3. Простір митця і мистецтва в романі "Чаттертон".....	54
Висновки до розділу.....	61
Розділ 3. Часопростір вікторіанської доби в романі "Процес Елізабет Крі".....	63
Висновки до розділу.....	78
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

Пітер Акройд (Peter Ackroyd, 1949) - один з найвідоміших сучасних британських письменників. Серед його книг зустрічаються як романи («Велика Лондонська пожежа» / *The Great Fire of London*, 1982; «Перше світло» / *First Light*, 1989; «Будинок доктора Ді» / *The House of Dr Dee*, 1993; «Клеркенвельські історії» / *The Clerkenwell Tales*, 2003), «Три брати» / *Three Brothers*, 2013), так і документальні історичні дослідження («Англійський привид» / *The English Ghost*, 2010), «Підземний Лондон: історія, що причаїлася під ногами» / *London Under*, 2011). Акройд є автором прожовжуваної багатотомної історії Англії, в якій вийшли томи: «Підстава: від самого початку до Тюдорів» (*Foundation: The History of England from Its Earliest Beginnings to The Tudors*, 2012), «Тюдори: історія Англії від Генріха VIII до Єлизавети I» (*Tudors: The History of England from Henry VIII to Elizabeth I*, 2014), «Заколот: історія Англії від Якова I до Славної революції 1688 року» (*Rebellion: The History of England from James I to The Glorious Revolution*, 2014). Поряд з історичними дослідженнями і романами Акройд пише безліч біографій англійських художників, фантазерів («visionaries»), з-поміж яких особливо високу оцінку фахівців отримали "Життя Т.С. Еліота" (*T. S. Eliot: A Life*, 1984), "Блейк" (*Blake*, 1996), "Шекспір: Біографія" (*Shakespeare: The Biography*, 2005) та інші.

У науково-критичній літературі про творчість П. Акройда ствердилась думка про його приналежність до постмодернізму, проте сам письменник виступає проти подібної оцінки. В одному зі своїх інтерв'ю зазначав: "Думаю, все залежить від того, що під цим розуміється. Не знаю, чи варто називати це постмодернізмом. Я не читав ніяких теоретичних робіт про постмодернізм" [65]. У тому ж інтерв'ю він дав відповідь, яка може здатися дивною, на питання "Що для вас означає термін постмодернізм?" – "Небагато. Вірніше, нічого. Тобто я розумію, що мається на увазі, але не знаю, яке відношення цей термін має до мене" [Ibid.]. Свою творчість Пітер Акройд відносить до

традиції "лондонських візіонерів" ("London visionaries"), до якої він зараховує Т. Мора, Ч. Діккенса, Ч. Лема, Т. С. Еліота.

Попри такі заяви письменника, Пітера Акройда вважають постмодерністом і такі авторитетні літературознавці, як Елісон Лі, Лінда Хатчен, Фредрік Джеймісон, Брайен Макхейл, Сусана Онега та ін. [57; 59; 61; 62; 63].

Серед названих дослідників помітною і постіною увагою до творчості Пітера Акройда відзначається іспанська англістка Сусана Онега. У монографії 1998 року "Пітер Акройд. Письменник і його праця" (Peter Ackroyd. The Writer and his Work) [63] вона розглядає творчість Акройда з точки зору його ставлення до англійської культурної традиції, зазначаючи, що попри всі інновації автора він є послідовним апологетом англійської культурної спадщини. У монографії 1999 року "Метапроза і міф у романах Пітера Акройда" (Metafiction and Myth in the Novels of Peter Ackroyd. European Studies in the Humanities) [62] представлено детальний аналіз творчості письменника до 1998 року. Авторка називає Акройда одним із провідних письменників, які працюють в жанрі історіографічної метапрози. Пітера Відзначаючи, що романи Акройда відповідають усім критеріям жанру історіографічної метапрози, авторка звертає увагу на його особливу англійську чутливість, називаючи його "рідкісним екземпляром в епоху світськості: духовним письменником" [63]. Дослідження С. Онега проливає світло на найбільш складні аспекти творчості Пітера Акройд, а саме зв'язок міфу, магії і метапрози в його романах.

Всебічним дослідженням творчості Пітера Акройда є монографія Баррі Льюїса "Мої слова - відлуння: володіння минулим у творчості Пітера Акройд" (My Words Echo Thus: Possessing the Past in Peter Ackroyd, 2007) [60]. У першій, вступній частині книги автор дає інформацію про біографію Акройда, говорить про вплив, який справили на його творчість дитинство і роки навчання. В основній частині дослідження Б. Льюїс аналізує романи і біографії письменника в хронологічній послідовності, досліджуючи

взаємовпливи цих жанрів. У кожному з творів він досліджує основні теми творчості письменника, в тому числі: Лондон і англійська, візіонерська і католицька традиції, парадокси часу і історії, безперервність літературного канону. Дві заключні частини книги присвячені критичному сприйняттю П. Акройда на Заході. В цілому, Баррі Льюїс розкриває процес "оволодіння" минулим у творчості письменника.

Усі дослідники підкреслюють, що Пітер Акройд створив унікальну художньо-естетичну систему, в якій органічно поєднуються постмодерністські новації і орієнтація на усталену англійську літературну традицію. Особливе місце в цій системі займають часопросторові відносини. Хронотоп творів письменника ґрунтується на синтезі різноманітних шарів минулого і сучасного, включає постмодерністську гру з часом і простором, авторське бачення історії як складного, багатогранного процесу, позбавленого однозначності й просякненого відносністю знання про минуле та його впливу на сьогодення. Попри те, що творчість Пітера Акройда постійно перебуває в полі зору літературознавців, чимало аспектів проблематики і поетики його творів залишаються недостатньо дослідженими, зокрема й специфіка часопросторової (хронотопної) структури романів письменника, що й зумовлює актуальність теми даної магістерської роботи.

Мета роботи – виявити особливості організації часу і простору в романах Пітера Акройда, їх зв'язок із постмодерністською художньою концепцією світу і людини.

Поставлена мета викликала необхідність вирішення таких **дослідницьких завдань**:

- охарактеризувати теоретичні аспекти проблем простору і часу у їх філософському і художньому вимірі;
- здійснити огляд основних напрямів вивчення даної проблематики в літературно-критичних та науково-академічних працях, присвячених творчості П. Акройда;

- визначити роль і місце поетики хронотопу в постмодерністській парадигмі;
- з'ясувати принципи накладання "історичного" і "сучасного" хронотопів у романах письменника;
- висвітлити сутність авторської концепції часу і простору в контексті проблеми традицій і новаторства.

Об'єктом даного дослідження є низка романів Пітера Акройда, в яких хронотоп відіграє ключову роль у побудові ідейно-художньої системи, зокрема романи "Хоксмур", "Будинок доктора Ді", "Чаттертон", "Процес Елізабет Крі".

Предметом дослідження є функціональність часопросторових відношень у названих романах П. Акройда.

Методологічна основа дослідження зумовлена орієнтацією сучасного літературознавства на всеохопний аналіз літературного матеріалу. Для з'ясування специфіки хронотопу в творах П. Акройда використано методологію і методику аналізу епічних жанрів зарубіжних і вітчизняних літературознавців (М.М. Бахтіна, Н.Х. Копистянської, Ю.М. Лотмана, Є.М. Мелетинського); дослідження, присвячені проблемам жанрових модифікацій роману ХХ ст. (Д.В. Затонського, Н.Г. Владімірової, В.О. Пестерєва); проблемам дослідження хронотопу присвячені праці М. М. Бахтіна, А. Я. Гуревича, М. С. Кагана, Д.С. Ліхачова, В.М. Топорова та ін. При написанні роботи залучено значну кількість праць західних, російських і вітчизняних літературознавців, присвячених творчості Пітера Акройда. Об'єктивність дослідження полягає в тому, що в роботі комплексно використовуються такі методи дослідження, як історико-генетичний, порівняльно-типологічний, структурно-функціональний, що дає змогу зіставити різнобічну інтерпретацію тексту з неочікуваними знахідками та паралелями.

Звернення до теорії простору та антропологічного пояснення ряду образів та сюжетів включає в коло уваги широкий спектр проблем, в першу

чергу, пов'язаних зі здатністю сучасного літературознавства до структурного аналізу літературного твору (Р. Барт, К. Леві-Строс).

Наукова новизна дослідження полягає у системному підході до вивчення творчості Акройда; здійснено спробу простежити просторово-часовий континуум на прикладі ключових творів із творчого доробку письменника. Доведено, що творча еволюція Акройда включає зміни основних особливостей хронотопної поетики його творів, з одного боку, і розмивання канонічних поетико-стильових моделей, з іншого. Виявлено значення хронотопу в жанровій структурі романів письменника, зокрема роль транспозиційних переміщень та часових зсувів, накладення декількох темпоральних планів, введення фантастичних, психологічних, карнавальних елементів, прийомів ретроспекції та проспекції.

Теоретична цінність дослідження полягає в тому, що проведений аналіз розкриває шляхи та специфіку трансформації жанру роману в зарубіжній літературі другої половини ХХ ст.; визначає структуру дослідження співвідношення "історичного" і "сучасного" часопростору у романах письменника. Висновки та матеріали магістерської роботи дають змогу продовжити в подальшому вивчення творчості письменника як в аспектах художньої структури, так і в плані ідейно-змістового наповнення творів.

Практична цінність роботи полягає в можливості використання її матеріалів і висновків при підготовці лекцій і семінарів з історії зарубіжної літератури ХХ ст. у ВНЗ, а також при розробці філологічних спецкурсів, присвячених теоретичним і практичним проблемам дослідження творчості П. Акройда.

Структура дослідження. Дане дослідження складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел, що нараховує 68 позицій. Загальний обсяг роботи - 90 сторінок, в тому числі 83 сторінки основного тексту.

ВИСНОВКИ

Здійснений у магістерській роботі аналіз низки романів відомого сучасного англійського письменника-постмодерніста Пітера Акройда в аспекті часопросторової організації його текстів дає змогу зробити такі висновки.

Хронотоп літературно-художнього твору (часопросторова організація) – одна з найважливіших категорій літературознавства.

Поняття «хронотопу» було введено в науку про літературу ще у 1930-ті роки російським літературознавцем М. М. Бахтіним, та широкого розголосу і популярності його теорія здобула, починаючи з 1970-х років. Згідно з М. Бахтіним, для будь-якого художнього тексту важливим є прояв нероздільності простору і часу в хронотопі. Хронотоп визначає і жанр, і образ людини, і сюжет. М. Бахтін запропонував типологію хронотопів і прослідкував їх трансформації в історії літератури.

У літературі ХХ ст. можна відзначити такі тенденції і риси просторово-часової організації творів:

- акцент на символічному плані реалістичної просторово-часової панорами, що виражається в тяжінні до безіменної або вигаданої чи трансформованої топографії;

- часте використання замкненого, виключеного з соціально-історичного плану художнього часу, чому нерідко відповідає невизначеність, умовність місця дії;

- звернення до пам'яті персонажа як внутрішнього простору для розгортання подій; переривчастий, зворотний та інший хід сюжетного часу мотивується не авторською ініціативою, а персонажною психологією пригадування;

- рух героя у літературі ХХ ст. відбувається як в об'єктивному (реальному) земному, соціально-історичному просторі, так і за його межами (у віртуальному часопросторі).

Романи П. Акройда є яскравим взірцем новаторської організації часу і простору в літературному творі, виконаної в дусі постмодерністських установок на децентровану, позбавлену видимих причинно-наслідкових зв'язків художню структуру, що відбиває уявлення про неможливість встановлення об'єктивної істини щодо реальності, відносність історичних концепцій, множинність часопросторів буття та їх вигадливого взаємонакладання в межах художнього твору.

У трьох проаналізованих романах Пітера Акройда – "Хоксмур", "Будинок доктора Ді", "Чаттертон" текст організовано на схожих за постмодерністськими установками принципах гри з часом і простором, але вони відрізняються в окремих оригінальних сюжетно-композиційних і поетико-стильових особливостях.

У романі "Хоксмур" автор розгортає розповідь у двох часових планах - XVIII століття і сучасності. В центрі плану минулого – реальна історична постать відомого архітектора Ніколаса Хоксмур, учня Крістофера Рена, творця шести лондонських церков, який у романі має дві дзеркальні проєкції. Першою стає архітектор XVIII століття Ніколас Дасер, прихильник сатанізму, а другим – сам Ніколас Хоксмур, який у романі працює детективом. Поєднавши хронотопи різних епох, реальні історичні факти з художньою вигадкою, автор створює яскравий взірець постмодерністської гри з часопросторовою організацією тексту.

Роман «Будинок доктора Ді» втілює постмодерністську концепцію часу, що представляє собою дезорієнтований потік часових сингулярностей, тобто незв'язний потік фрагментарних часточок часу. Така концепція часу знімає традиційну опозицію минуле-сьогодення, заперечує категоріальну об'єктивність часу, і, нарешті, формує єдність / спільність буттєвого часопростору.

У романі "Чаттертон" дія розгортається в трьох часових пластах (XVIII, XIX і XX століттях), і роль сполучної ланки відводиться екфрастичному тексту - опису картини художника Генрі Уолліса, що зображає смерть

Чаттертона. Відтак екфразис у романі постає одним з нестандартних засобів об'єктивації хронотопу.

Порівняно з попередніми творами роман "Процес Елізабет Крі" зацентований на одному часопросторі – Лондоні вікторіанських часів. Акройд відтворює образ епохи крізь призму відомого сюжету про Джека-різника. "Реальний" автор подає тут власну інтерпретацію цієї остаточно нез'ясованої історії: він змінює її хронологічні рамки і коментує події минулого з висоти сьогоденного історичного часу, акцентуючи в постмодерністському дусі невизначеність і непевність навіть недавніх історичних подій. "Абстрактний" автор, тобто невідомий оповідач, скомпонував матеріали про судовий процес над Елізабет Крі, котра нібито випадково отруїла свого чоловіка.

У романі співіснують чотири наративні рівні: рефлексії безіменного автора (який може бути ідентифікований як історик чи хронікер кінця ХХ ст.), матеріали судового звіту, щоденник чоловіка Елізабет, Джона Крі, і монолог самої протагоністки, частково виголошений під час розслідування та на сповіді священику перед стратою. Ці наративні рівні складно взаємодіють між собою, формуючи акторський деконструктивістський погляд на вікторіанську добу, яка нібито добре знайома сучасному читачеві, а насправді містить чимало загадкового й неоднозначного.

Важливою складовою простору міста в "Процесі Елізабет Крі" є театральний Лондон. Мюзик-хол як символ навколишнього світу і актори пантоміми як учасники життєвого процесу визначають функцію автора: він втупає в іпостасі мага, імпресарію, який не тільки грає своїми персонажами-маріонетками, але й спритно жонглює різноманітними концептами, виявляючи їх штучний, тобто набутий характер.

Сама концепція дійсності реалізується за рахунок множинної референції: п'єса про театр, яку складає Крі, розігрується в мюзик-холі в романі, персонажі якого - дійові особи цієї п'єси і одночасно актори мюзик-холу, а сам роман організований за принципом пантоміми, - виходить «театр

в театрі в театрі в театрі». Відтак і хронтоп роману має множинну референцію: події відбуваються і в реальному Лондоні 1880-х років, і в вічному часопросторі мистецтва.

Постійні переключення оповідних технік (розповідь від першої і третьої особи, щоденник, протоколи допитів, газетні оголошення, драматизовані діалоги) утворюють вибагливий візерунок (колаж) тексту, що змушує читача іронічно ставитися до заяв персонажів, а всю розповідь сприймати виключно як іронічну гру авторської фантазії. Множинність точок зору як сукупність «сингулярностей» (окремих автономних складових) означає, що кожен голос дорівнює другому. Зміна функцій цього прийому в постмодерністській літературі пов'язана з тим, що множинність точок зору не тільки не сприяє створенню об'єктивної картини того, що відбувається, як це можна було б припустити з огляду на модерністський досвід, але навпаки, заплутує її.

Загалом Вікторіанська доба представлена в романі як неоднозначний, амбівалентний часопростір, сутнісні ознаки його спричиняються насамперед завдяки факторам культурного розвитку міста, формуванню його часопростору як наслідку творчих зусиль таких діячів культури і мистецтва, як Вільям Теккереї, Томас де Квінсі, Чарльз Діккенз, Вілкі Коллінз. Значну роль у часопросровій організації роману відіграють алюзії на наукові відкриття вікторіанської доби і псевдонаукові легенди (зокрема, легенда про Голема) та містифікації, які принципово урівнюються автором-постмодерністом.

Таким чином, особливості часопросторової організації романів Пітера Акройда зумовлюються авторською постмодерністською установкою на створення умовно-символічної картини світу, основними ознаками якої є плюралістичність, релятивізм і концептуальна невизначеність авторської позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абиева Н.А. Поэтический экфрасис // *Studia Linguistica* - 10. Проблемы теории европейских языков. СПб.: Тригон, 2001. С. 80 - 94.
2. Акройд П. Дом доктора Ди// *Иностран. лит.* - 1995. -№10. - С. 5-141.
3. Акройд П. Лондон: Биография / Питер Акройд ; [пер. с англ. В. Бабков, Л. Мотылев]. – М. : Издательство Ольги Морозовой, 2007. – 896 с.
4. Аллен У. Традиция и мечта. М., Прогресс, 1970.
5. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – Львів : Світ, 2001. – 600 с.
6. Ахманов О.Ю. Традиции детективного жанра в романе П.Акройда "Хоксмур" / О.Ю. Ахманов // *Вестник Татарского государственного гуманитарно-педагогического университета.* – 2010. – № 4 (22). – С. 193-197.
7. Бандровська О. Трансформації біографічного жанру у творчості Пітера Акройда / О. Бандровська // *Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка.* – Том ССXLVI. – 2003. – С. 127–137.
8. Барт Р. Избранные работы : Семиотика. Поэтика / Ролан Барт / Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. – М. : Прогресс, 1989. – 616 с.
9. Бахтин М. Литературно-критические статьи / М. Бахтин ; сост. С. Бочаров, В. Кожин. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
- 10.Бахтин М.М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике // Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. - М. : Художественная литература, 1975. - С.234-407.
- 11.Бычков В.В. Эстетика. Краткий курс.- М.: Проект, 2003.
- 12.Wolf V. *Modern Fiction //The Idea of Literature. The Foundations of English Criticism.* М.: Progress Publishers, 1979. С. 195 - 206.
- 13.Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – Изд. 6-е. – М.: УРСС Эдиториал, 2008. – 144 с.

14. Гуревич А. Что есть время / А. Гуревич // Вопросы литературы. – 1968. – № 11. – С. 150–154.
15. Гуревич А. Я. Средневековый мир: культура безмолствующего большинства / Гуревич А. Я. – М. : Искусство, 1990. – 396 с
16. Де Квинси Т. Убийство как одно из изящных искусств / Томас Де Квинси ; [пер. с англ. С. Л. Сухарева]. – М. : "Наука", Научно-издательский центр "Ладомир", 2000. – ("Литературные памятники"). [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://biblioteka.org.ua/book.php?id=11200011248p=0>.
17. Западное литературоведение XX века : Энциклопедия. – Москва : Intrada, 2004. – 560 с.
18. Зубрицька М. Homo legens: читання як соціокультурний феномен. Львів : Літопис, 2004. – 352 с.
19. Интертекстуальность: база данных [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.philolog.ru/filolog/intertex.htm>
20. Каган М. Пространство и время в искусстве как проблема эстетической науки / М. Качан // Ритм, пространство и время в литературе и искусстве / [ред. коллегия: Б.Ф. Егоров, Б.С. Мейлах, М.А. Сапаров]. – Л. : Наука, 1974. – С. 26–39.
21. Коваль М. Факт, вигадка та проблема достовірності й об'єктивності в сучасному історичному романі: постмодерністська літературно-критична перспектива // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – 2003. – Том ССXLVI. – С. 86-94.
22. Колесник Г.Л. Модифікації жанру біографії у творчості Пітера Акройда: автореф. дисс. ... канд. філол. наук. – К. : Ін-т літ-ри ім. Т.Г.Шевченка, 2008. – 20 с.
23. Копистянська Н. Аспекти вивчення художнього часу в літературознавстві / Н. Копистянська // Рад. літературознав-ство. – 1988. – № 6. – С. 11–19.

- 24.Кристева Ю. Избранные труды : Разрушение поэтики / Юлия Кристева / Пер. с франц. – М. : "Российская политическая энциклопедия" (РОССПЭН), 2004. – 656 с.
- 25.Лексикон загального та порівняльного літературознавства [кер. проекту Анатолій Волков]. – Чернівці : Золоті літаври, 2001. – 633 с.
- 26.Лихачев Д.С. Поэтика художественного времени. Поэтика художественного пространства // Лихачев Д.С. Поэтика древнерусской литературы. - Ленинград: «Художественная литература», 1971. – С.231-405.
- 27.Літературознавча енциклопедія : У двох томах. / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К : ВЦ "Академія", 2007. – Т. 1. – 608 с.; Т. 2. – 624 с.
- 28.Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров: Человек – текст – семиосфера – история / Лотман Ю. М. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
- 29.Лотман Ю. М. Избранные статьи в 3-х тт. – Т. 1. Статьи по семиотике и типологии культуры / Ю.М. Лотман. – Таллинн : "Александра", 1992. – 480 с.
- 30.Мейлах Б. Проблема ритма, пространства и времени в комплексном изучении творчества / Б. Мейлах // Ритм, пространство и время в литературе и искусстве / [ред. коллегия: Б.Ф. Егорова, Б.С. Мейлах, М.А. Сапаров]. – Л. : Наука, 1974. – С. 3–10.
- 31.Немного Акройда в дождливой Москве // Российская газета. - 17 августа 2006. - № 1446.
- 32.Нойманн Э. Происхождение и развитие сознания / Эрик Нойманн ; [пер. с англ. А. П. Хомин]. – М. : «Рефл-бук»; К.: «Ваклер», 1998. – 464 с. – (Актуальная психология).
- 33.Петросова Е.Г. Концепция "английскости" в современном постмодернистском романе (Г. Свифт, П. Акройд): автореф. дисс. ... канд. филол. НАУК / Е.Г. Петросова. – М. : МГПУ, 2005. – 24 с.
- 34.Петрусь О. В. Особливості наративної стратегії в біографічній прозі Пітера Акройда : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол.

- наук : спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн» / О. В. Петрусь. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с.
35. Питер Акройд: Не верю в утрату доминирующего положения английской культуры [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.chas-kor.ru/p.php?id=6626. - Дата обращения: 20.10.2017.
36. Струков В. В. Художественное своеобразие романов Питера Акройда (к проблеме британского постмодернизма) / Владимир Вячеславович Струков – Воронеж : Полиграф, 2000. – 182 с.
37. Толстых О.А. Английский постмодернистский роман конца XX века и викторианская литература : интертекстуальный диалог (на материале романов А.С. Байетт и Д. Лоджа): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.01.03 "Литература народов стран зарубежья (английская литература)" / О.А. Толстых. – Екатеринбург, 2008. – 24 с.
38. Топоров В.Н. Пространство и текст // Текст: семантика и структура / Отв. ред. Т.В.Цивьян. - М.: «Наука», 1983. - С.227-284.
39. Тульчинский Г. Л. Тело свободы / Г. Л. Тульчинский // Эпштейн М. Н. Философия тела. Тульчинский Г. Л. Тело свободы. – СПб. : Алетейя, 2006. – С. 195–391.
40. Тураева З.Я. Лингвистика текста: (Текст: структура и семантика): Учебное пособие для студентов пед. ин-тов. М.: Просвещение, 1986.
41. Хабибуллина Л.Ф. Национальный миф в английской литературе второй половины XX века: автореф. дисс. ... доктора филологических наук / Л.Ф. Хабибуллина. – Самара : Поволжская государственная социально-гуманитарная академия, 2011. – 40 с.
42. Хотинская А. И. Английский сенсационный роман как литературное и социокультурное явление / Хотинская А. И. // Вестник Московского университета. – 2005. – Сер.9, филология. – №6. – С. 86–96.
43. Целевич Л. Сюжетотворна функція хронотопу / Л. Целевич // Радянське літературознавство. – 1988. – № 9.

- 44.Шуба Ю. В. Особливості репрезентації історії в романі «Хоксмур» Пітера Акройда / Ю. В. Шуба // Актуальні проблеми перекладознавства, зарубіжної літератури. Педагогічні студії : збірник тез доповідей учасників Міжвузівської науково-практичної конференції – 2012. – С. 51–53.
- 45.Ackroyd P. Chatterton / P. Ackroyd. – London: Penguin Books, 1993. – 249 p.
- 46.Ackroyd P. Dan Leno and the Limehouse Golem : [a novel] / Peter Ackroyd. – London : Minerva, 1995. – 282 p.
- 47.Ackroyd P. Hawksmoor / Peter Ackroyd. – London : Penguin Books Ltd, 1993. – 224 p.
- 48.Ackroyd P. Hawksmoor // URL: http://webreading.by/prose_/prose_contemporary/peter-ackroyd-hawksmoor.html (дата звернення 13. 04.2018).
- 49.Ackroyd P. The House of Doctor Dee : [a novel] / Peter Ackroyd. – London : Penguin Books, 1994. – 277 p.
- 50.Ahearn, Edward J. The Modern English Visionary: Peter Ackroyd's "Hawksmoor" and Angela Carter's "The Passion of New Eve" [Електронний ресурс] // Twentieth Century Literature. – Winter, 2000. – Режим доступу: www.findarticles.com/p/articles/mi_m0403/is_4_46/ai_75141044. – Дата звернення: 10.04.2009.
- 51.Amjad F. A., Ilkhani S. C., Aryan A. The problematisation of the representation of reality in P.Ackroyd's *Chatterton* in the light of postmodern theories / International journal of humanities and social science, August 2011. – P. 144-156.
- 52.French P.J. John Dee: The World of an Elizabethan Magus. - London, 1972.- 243 p.
- 53.Gibson J., Wolfreys J. Peter Ackroyd: The Lucid and Labyrinthine Text. – L. : Palgrave MacMillan, 2000. – 328 p.

54. Giovannelli, Laura. *Le vite in Gioco: Le prospettive ontologica e auto-referenziale nella narrative di Peter Ackroyd*. – Pisa, 1996. – 192 s.
55. Hamzea L. *The Language Labyrinth in Peter Ackroyd's Fiction* / L. Hamzea // *Bulletin of the Transilvania University of Braşov*. – 2009. – Vol. 2 (51). – P. 81–84.
56. Hänninen, Ukko. *Rewriting Literary History: Peter Ackroyd and Intertextuality* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.thesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/engla/pg/hanninen/contents.html. – Дата обращения: 08.04.2017.
57. Hutcheon, Linda. *The Politics of Postmodernism* / Linda Hutcheon // *Cultural Critique*, No. 5, *Modernity and Modernism, Postmodernity and Postmodernism*. (Winter, 1986-1987). – P. 179-207.
58. Jameson, Frederic. *Postmodernism, or The Cultural Logic of Late Capitalism*. – Durham, N.C., 1991. – 430 p.
59. Lee, Alison. *Realism and Power: Postmodern British Fiction* / Alison Lee. – L. : , 1990. – 182 p.
60. Lewis, Barry. *My Words Echo Thus: Possessing the Past in Peter Ackroyd*. – Columbia, 2007. – 232 p.
61. McHale, Brian. *Postmodernist Fiction* / Brian McHale. – L. : Methuen, 1987. – 176 p.
62. Onega S. *Metafiction and Myth in the Novels of Peter Ackroyd* / Susana Onega. Columbia, SC : Camden House, 1999. – 214 p.
63. Onega, Susana. *Peter Ackroyd. The Writer and his Work* / Susana Onega. – Plymouth, 1998. – 232 p.
64. Rimmon-Kenan Sh. *Narrative Fiction: Contemporary Poetics* / Shlomith Rimmon-Kenan. – L. & N.Y.: Methuen, 1983. – 173 p.
65. Schütze, Anke. *I think after More I will do Turner and then I will probably do Shakespeare* [Электронный ресурс] / *An Interview with Peter Ackroyd*. 1995. - Режим доступа: www.webdoc.gwdg.de/edoc/ia/eese/articles/schuetze/8_95.html. - Дата обращения: 17.02.2011.

66. Smith T. The Life of J. Dee. London, 1992. – 115 p.
67. Tillyar B. The Elizabethan World Picture. - London: Penguin, 1972. - 125p.
68. Wolf V. Modern Fiction //The Idea of Literature. The Foundations of English Criticism. M.: Progress Publishers, 1979. C. 195 - 206.